

עשרת הדברים

עם פירוש ר' אברהם ן' עזרא מונה עם רב העינין ע"י יוחיזן מירקילדוס מורה
לשון הקדש. בשיבת פארזים במצות המלך קארולוס התשיעי ילה
נערס בב' רוברטוס קטיטעס הדינעס שלו אנת שכו
לפך עה בערזיס העיר קגדולה
וחאס בערעט.

Decalogus Præcepto-

RVM DIVINORVM, CVM
pulcherrimo & doctifs. commentario Rabbi
Abraham Aben Ezra.

Accedet Latina interpretatio per Io. Mercerum
Regium linguæ sanctæ professorem.

Item Targhum Onkeli in Decalogum, in eorum gra-
tiam qui Chaldæa cum Hebræis conferre cupiunt, re-
cens punctis iuxta analogiam Grammaticam nota-
tum per eundem.

ר

נדפס מחדש ע"י הוצאת מקור

ירושלים, תשל"ב

עשרת הדברים

עם פירוש הרבי אבן עזרא:

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר:

ג' דא' עסו
בתו'

וידבר אלהים וז' שאלו' קצות בפרשה הזאת אמרו רבים כי השני הדברי' לכרס אמר השם ועדותם שכתוב בדבור ראשון אנכי" חלהיך ובשני כי אנכי" חלהיך אל קנא ובשלישי בתו' את שם" חלהיך גם את אשר ישא את שמו לשוא ולא אמר עמי וברביעי כי שאת ימים עשה" וגו' על כן ברך" ובחמישי אמר אשר" חלהיך ונתן לך ויש לשאול איך יספר דבור אנכי בעשרת הדברים כי הו' המטוה והנה אינו מטע עשה ולא מטע לא תעשה ונאלות קצות מאלה והנה אינחנו נקרא זו הפרש' שהיא פרשת ושמע יצו ראשונה ופרשת ואתחנן שניה והנה ראיע כי מתחלת אנכי ועד סוף את אשר ישא את שמו לשוא חין שני בין שתי הפרשיות ומתחלת זכור עד סוף עשרת הדברים שני ככל מקום בראשונה זכור ובשנית שמור גם שם באחרונה תוספת כאשר עך" חלהיך בראשונה ובהמתך ובשני' תוספת ושורך וחמתך והקשה מכל אלה כי בראשונה בתו' טעם עבת כי שאת ימים עשה" את השמים ואת הארץ ואמ' עוד על כן ברך" את יום השבת ואלה העסקוי' אינם כתובים בשנית רק טעם אחר וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ואמ' באחרונה על כן עך" חלהיך לעשות את יום השבת בראשונה כתוב שזכר כבוד אב ואם שהו' למען יאריכון ימך וכן בשני רק הוסיף למען ייטב לך גם הוסיף כבוד אב ואם כאשר עך" חלהיך בראשון' כתוב לא תרע לא תנחף לא תגנב לא תענה ובשנית בתוב לא תרע ולא תנחף ולא תגנב ולא תענה בראשונה כתוב עד שקד ובשנית עד שוא בראשון' בתו' לא תחמוד בית דעך לא תחמוד אשת דעך ובשנית לא תחמוד אשת רעך ולא תפאנה בית רעך בראשונה חין כתוב שדהו ובשנית בתו' שדהו בראשונה עבדו ואמתו קודם שזכו וחמורו ובשנית שזכו וחמורו לפני עבדו ואמתו ובראשונה בתו' וירבך אלהים את כל הדברים האלה לאמר ובשנית את הדברים האלה דבר" אל כל קהלכם וכאשר חשט בדברי חז"ל מה אמ' על ככה מצאנו שאמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו וזה הדבר קשה מכל הקושיות שהיו לנו כאשר אשרש וחלילה חלילה שאומר שלא דברו וכונה כי דעתנו נקלה כיגר דעתם רק אנשי דודיעו יחשבו כי דבריהם כמשמעת ואינו כן כאשר אשרש בסוף אחר שאזכיר הקושיות ובאחרונה אשרש הדרך ישרה

פ'י אבן עזרא

להסיר כל הקושיות והשאלות שבטראה הזאת ולא יתכן שיאמר זכור ושמור
בכת אחת רק במעשה גם והנה ערה כי גם כאן יש לשאול למה לא נכתב
בראשונה זכור ושמור וגם כן בשעת והיה מה עשה בחוקים הטקוקי' אם נאמרו
בכת אחת כמו זכור ושמור למה לא הזכירו זה האל כי יותר יש לתמוה איך
נאמרו במעשה גם טקוקי' רבים בכת אחת ואין טעמים שזה כמו משתי מלות
שטעמים אחד וזוה שתהיינה נאמרות בכת אחת ואין יאמר השם כאשר נ"י
אלהיך ועוד מתי טה לטעו זה המעמד על כבוד חכ וזה והנה אין כתו' בראשונה
למען ייטב לך אם כן אמר זה ולא אמר זה ואין יאמר ולא תנאף בלוי וגם לא
תחמוד בית רעך ובשעת לא תחמר אשת רעך ועוד איך יאמר עבדו וזממתו ואחד
כן שורו וחמורו ויאמר בכת אחת הטרך הדבר ואין הדעת סובלת כל אלה
הרבים והקצה מכל מה שהוכרתי כי כל שלא שיעשה על ידי משה יש למקנתו
דמיון והמשכיל יבין והנה זה הדבר הטלח וטלח שהשם דבר זכור ושמור בכת
אחת והיה ראוי להיות זה כתוב ומשורש בתורה יותר מכל החוקות והמוטטים
שנכתבו וזה אמרו אין דבור השם כדבור כל אדם הנה איך הכינו ישראל דבור
השם כי קודם אם ישמע זכור ושמור בכת אחת לא יבין לא זה ולא זה וזאת
מלה אחת כמו זכור אם לא ישמע הו' לטעו הכף והליש לא יבין מה דבר המדבר
והנה ידענו כי הרבצת העין נכבדת מהרבצת האוזן כי ידענו בראיות גמורות כי
רבע הראות הכדק לעין הוא רבע הדעש דק העין רחבתה מרחוק והאזני מביא
הקול אל האוזן והליכתי לטעו ולא יגיע אל האוזן רק אחד עבוד הרגע והאותיות
שהאדם מדבר בס דמוסת נכתב באזני על דרך מונחם מהחמשה מקומו' לא
על דרך המכתב שהוא ביד כן אדם והנה כל אות הו' נכנס באוזן קודם כף
ויא' ליש והנה אם נאמר טלח היה שנאמר זכור ושמור בכת אחת איך תשמע
האוזן ואם נאמר גם טלח היה שתשמע האוזן שתי מלות בכת אחת שלא כמנהגה
לשמוע שתי אותיות למה לא הזכירו זה חכמי' ול' שהוא כבר מן הדבור בכת
אחת ומה עשה בקושיות הנשאלות משעני הטקוקים שאין טעמים אחד כמו זכור
ושמור והכתוב בשעיה ולא בראשונה גם איך נתקן לא תחמוד בית רעך עם ולא
תחמוד אשת רעך גם ההטובים ולא חובל לטעו לך כל אלה עד שאתרש לך
מוקר דרך לשון הקדש והשם הוא ערי ויודע סודי כי לולי שהוצרתי לטעו אלה
הקושיות הייתי מחריש ולטעו שאתרש אתקן דבריחול' אמר אברהם הבחבר
משפט אנשי לשון הקדש טעם יבארו דבורם באר היטב וטעם יאמרו הטורף
במלות קצרות שיוכל השומע להכין טעמים ודע כי המלו' הם כגופות והטעמים
הם כנשמות והנף לנשמה כמו כלי על כן משפט כל החכמים בכל לשון
שיאמרו הטעמים ואינם חוששים משני המלות אחד שהם שוות בטעמן והנה
ראשית ד' אין לך דמיונות אמר השם לקין ארוד אתח מן האדמה כי תעבוד את האדמה
לא תסוף תת כחה לך נע ונר תקיה בארץ וקין אמר הן גרשת אותי היום מעל
פני האדמה ומי הוא שאין לו לכ יקשוב כי הטעם אינו שזה בעבור שני המלות
והנה אמר חלעור הגמיתני נא והוא אמר ואומר חליה השקיע נא אמר משה

בכור הצני אשר בבית הכבוד וכתוב בכור השפחה אשר אחד הדיחים ומשה
הזכיר התפלה במשנה תורה שהתפלל על ישראל בעבוד העגל וזוהי דומה לתפלה
הטכרת במרצת כי תשא למי שאין לו לב להבין והכלל כל דבר שני כמו
חלום פרעה ועבד ער ואחרים רבים תמצא מלות שנותקת הטעם עזה וכאשר
אמרתי לך שפעם יאחזו דרך קצרה ופעם ארוכה כך יעשו פעמים להוסיף אות
משרת או לברוע אותו וקדבר עזה אמר השם תבלת וארגמן ומשה אמר ותבלת
וארגמן אמר השם חבני שהם ומשה אמר ואבני שהם וכאלה רבים ושניהם
נכועים כי הכתוב בלא וי' אחו דרך קצרה ולא יוסיף גם הכתוב בוי' לא יוסיף
בעבוד שהוסיף לבאר והנה הוי' שהי' ערשית במבטא הפה אין אדם מבקש לו
טעם למה נבדע ולמה נכתב ולמה נספך כי זה וזה נכון והנה על הערש
שיבטא בו לא נבקש עליו בכתב טעמאם כן למה נבקש טעם בנח העולם שלא
יבטא בו כמו מלת לעולם למה נכתב מלא או למה נכתב חסד והנה בני
הידור יבקשו טעם למלא גם לחסד ואילו היו מבקשים טעם לחסד מהם או
שהמנהג היה לכתוב הכל על דרך אחד הייתי מחריג והנה חסד לך משל אמר
לי אדם אחד כתוב לדעו וזה כתוב אי פעל אזהבך לעולם ובתבתי עלני בלא
וי' ואהבך גם כן לעלם חסד וכא דחובן ושאלע למה כתבת חסדים ואני אין לי
ערך לכתוב רק מה שאמר לי ואין לי חפץ להיותם מלאים או חסדים אולי יבא
לוי ויודיעני איך לכתוב ולא חרנה להאריך רק המשכיל יבין ועתה אשרש לך
השאלות הנזכרות דע כי עשרת הרברי' כאשר הם כתובים במשנה הזאת השם
אמרם כלם כי כתוב וידבר אלהים את כל הרברים האלה לאמר ותחלתם חבני
וקטם כל אשר לדעך וגם משה אמר כאשר הזכיר עשרת הרברים בשנת את
הרברים האלה רבר יי' את כל קהלכם ואי' הטקס ביניהם ועוד כאשר נכתבו
כלם באצבע אלהים כן אמרם השם כלם והערות שהביאו שהכתו בדב' השלישי
והרביעי והחמישי אינו על דרך המרבר יש להשיב אחרי שקבלת זה השם להיות
לך לאלהים על כן אמר לא תשא את שם יי' אלהיך לשווא גם כי ששת ימים
עשה יי' ועוד כי משפט אנשי לשון הקד' לרבר ככה כתוב לא ילין חלב קני ואחריו
כתוב תביא בית יי' אלהיך ורבים כאלה והאומרים כי רבדו חבני אינו מעשרת
הרברים כזה נחלקו יש אומ' לא יהיה לך הוא הרבדו הראשון והשני לא תעשה
לך עסק וזה אינו נכון כי מענין אחד הוא זה וזה בין בכתב בין בגלוי בין
באמונת הלכ בין במעשה והנה ברבדו וכוד אתה וכך וכך בספר ובגלוי
והכל משה אחת ואחר' אמרו כי לא תחמוד בית דעך רבדו תשיעו והרבדו
עשירי לא תחמוד אשת דעך ודאייתם כי השם אמר פעמים לא תחמוד כי תחמוד
הוא על שני דברים הא' יוצא למעשה כמו בול וכמוהו ולא יחמוד איש את
אדניו ששם זה תחמוד בלב היה אי' דעה ולא תחמוד השני הוא בלב על כן
הנזכר משה לערש לא תתאנה גם זה דברי הכל כי מה טעם יזכור הגול עם
הבית לבדו והנה לא הזכיר האחר' עמו והנה חסד לך מרברי משה דאיה שאלה
לא רבדו נכונה הנה השם אמ' לא תחמוד בית דעך ומשה אמ' לא תחמוד

אצת רעך ולפי דעת אלף תחמוד השע הכתי' בשרש' הוזת הוא כלב וחדאשון
 גולת הכי' והנה משה הטך הדבר כי אמר עם ולא תתאזה בית רעך ואמר עם
 ולא תחמוד שהוא הגול אצת רעך והנה נצחת טעמים והאמת כי דבור ארכי
 הוא הראשון כאשר אפשיט במקומו ועתה ארבר על זכור ושמוד דע כי
 הטעמי' הם אמורי' לא המלו' והנה יצחק חביע אמר לעשו בעבור תבדך עשי
 בעדס אמות ורכקה אמרה ליעקב אשמעה שאמר ואברך לטע' י' לטע מות
 והנה לטע מותי כמו בטרס אמות אכ' מה טעס להוסיף לטע' י' התשוב' היא
 ידעה כי יצחק עבד לוי' והברכה איכך כדרך נבואה היא על כן אמרה ליעקב
 לטע' י' והנה היא כמו מעגשת טעס הכרכה וככה עשה משה כי עצרת הדבר'
 הכתובים בשרש' הוזת הם דברי השם בלי תוספת ומצעת והס לטרס הכתובים
 על לוחות הכרית לא כאשר אמר הגזון כי זכור הוא כלוח האחר ושמוד כלוח
 השע ועצרת הדברים הכתובי' בשרש' ותתין' הם דברי משה וחדאיה הגמורה
 ששם כתוב טעמים כאשר עך' י' אלהיך ודע כי באחרית מוח הראש הוא הזכרה
 והמקום מקום מצמרת הערות והנה הזכירה כוללת הצמירה וטעס זכור איזכור
 כל יום חי' זה יום הוא מהשכוע וכל זה בעבור שיצמוד היום השביעי שלא
 יעשה בו מלאכה והנה טעס הזכירה היא הצמירה וכאשר אמר השם זכור הביע
 כל השומעים כי טעמו כמו שמוד כאילו בכת אצת נאמרו ולא הוצרך משה
 להזכיר בשעת טעס כי שעת ימים עשה' י' כי בתחלה אמר כאשר עך' י' אלהיך
 כאילו אמר ככתוב בתורתך בדבור זכור ער ויקראו ובעבור שהשם עה
 שיצבות העבר והאמה ולא טרש השם למה זה טרש משה טעמו ואמר זה שטרך
 השם שיצבות העבר בעבור שתזכור שהיית עבד כמוהו במעשים ויטרך השם
 ודע כי השמנה דברי' כולם מצות לא תעשה ודבור כבד הוא מצות עשה ומשקול
 הדעת שטעם השם כלב האדם חייב כל אר להטיב למי שטיב לו והנה הכן
 לא ינא לעולם דק על יד אבותינו והס במלוהו וטפחוהו ורכותו והסקוהו
 והאכילוהו והלבישוהו חייב לכבדס כל ימיו כי הס היו לו הסכה להיות חי על
 פני האדמ' על כן שכרו למען יאריכו'ן ימין ובעבור כי השם נטח בו נשמה על
 ידי האבות שתקע הגוף עה שיכבד אבותינו כי מי שיכבדס הוא מכבד את השם
 והנה משה טירש ואמר כבד את אביך ואת אמר כאשר עך' י' אלהיך כי
 השכר הוא על מצת עשה והעונש על מצת לא תעשה כאשר אפרש בטסוק
 לא תאכלנו והנה אמר משה אתח חייב לכבד האבו' למען יאריכו'ן ימין וזה
 החיוב הוא באשקול הדעת בס בעבור שעה השם שתכבדס יהיה לך עוד שכר
 טוב והוא למען יטב לך ובעבור ששמעת בקול השם והנה דברי משה כאשר
 מפור' בדברי רכקה וכבד אמרתי כי אבני שםס ואבני שםס הוא ה' לא
 תנאף ולא תנאף ושוא ושקד כע' אב אחד הס בס תחמוד ותתאזה מבטן אחד
 יצאו והשם אמר לא תחמוד בית רעך כי אנשי השכל יקנו בית ואחר כן אצת
 ואחר כן עבד וקומה ושור ותחמוד לחדוש שדהו וככה הס דרולי' בשרש' הוזת
 ומשה קדרס על דרך אחרת כי הבחורים הם חומריס אצת תחלה ואחר כך בית

על עשרו הדברי

וכנגד הבית והשדה הקדים שור וחמור שיחדוש בהם ואחר כך עבד ואמה וכלל באחרונה וכל אשר לרעה כאשר כלל השם וכעבור כי בדברי משה דברי השם מעורבין על כן כתוב את הדברים ולא כל הדברים כאשר כתוב בראשונה.

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ

3.
ב' ומל'

מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים :

דבור ראשון אנכי : דע כי כל המטת הס על שני דרכים והדרך הא' מטת שהם נטועות מהשם כלל כל חנשי דעת והם רבים ואין בעצרת הדברים דק השבת לברה שאינה בכלל שקול הדעת על כן כל משכיל בכל עס ולשון מוריס בהם כי הם נטועים בשקול הדעת ועליהם אין להוסיף ולא לגרוע והם ששמר אברהם עם מטת האחרות נוקטות והשם לא נתן התורה דק לחנשי הדעת ומי שאין לו דעת אין לו תורה והדרך השנית מטת הנולמו ואין מפורש' למה טו וחליכה חליכה שתהיה מטה אחת מהן מכחשת שקול הדעת דק לחנשי חייבי' לשמור כל אשר טעו השם בין שיגלה לנו הסוד בין שלא יגלה ואם מצאנו אחת מהן מכחשת שקול הדעת איננו נכון שנאמין בו כי הווא כמשמע דק בקשרי חכמים זל נבקש מה טעמה אם היא על דרך משל ואם לא מצאנו זה כתוב נבקש לחננו ונחשש בכל יכלתנו חולי עובל לתקן אותה ואם לא יכלנו נניחנה כאשר היא ונורה שלא ידענו מה היה כמו ונמלתם את ערלת לבבכם וכי הווא טעו שצנחנו כאכזרי וידענו דעת ברורה כי כל המצות שאינן חייבות משקול הדעת סוד אחר יש לכל אחר מהן ואם נעלם ממנו והער על זה כי כתוב במקנת למה טו כמו השבת שהווא וכד למעשה בראשית וזה המצות למען תזכור ואהבתם את הגר כי גרים הייתם והכלאים ט' תקדש ולא ירבה לו קוסים ולא ישיב את העם וכן לא ירבה לו נשים והזכיר למה ולא יסור לבבו ולא שהיא מצוה בטע ענמה כאשר הווא כתו' בהלכו' שמעון בן קיידא וטעם וקדח בו לבלתי רוס לבבו מאחיו וטרשת הקהל למען ילמדו ורבות מצות ככה חס בן יוכל המשכיל שהשם טקח עינו לרעת מדברי תורה סוד כל המצות וכל המצות על ג' דברים האחת מצות הלב והב' מצות הלשון והג' מצות עשה ומצות הלב על שני דרכים מצות עשה ומצות לא תעשה והנה מצות עשה ואהבת את יי' אלהיך ולדברקה בו וליראה את השם הנכבד ואהבת לרעה' כמון ומצות לא תעשה ולא תשנא את אחיך בלבבך ולא תקום ולא תטור גם מצות הלשון עשה ולא תעשה עשה כמו קרית שמע וכרכת המזון וכרכת בהעם גם וירוי מעשר ודבים ככה ומצות לא תעשה לא תענה ברעה' אלהים לא תקלל לא תקלל חרש ומט' עשה ולא תעשה במעשה הם דבים ואין טרף להזכירם ומצות הלב הם העקרים הנכבדי' על כלם ודבים חשבו כי אין עין במחשבת הלב דק בדברי ע'ו באמת כי היא קשה לברה יותר מכל מחשבו' דעת דק היא כנגד כלם והלא

הוא כתוב שז' הנה ענין יי' ושם כתוב לב חורג מחצבות חון וכתו' הטיבות כי
 היה עם לכבד הטיבה יי' לטובי ולישרי' בלכותם והיה לכבס שלם אפי' חוקר
 לב זיי ידקה ללכב והנה זה הדבור הדחשן הוא עקר כל התשעה הדברים
 הנכתבים אחיו והוא קרוב ממדת הלב וטעם זה הדיבור שיחמין ותהיה אמונת
 לבו בלי ספק כי זה השם הנכבד שהוא עתה וכלא נקרא הוא לבדו אלהיו
 שאלפי ר' יהודה הלוי מעלתו כבוד למה הזכיר חני יי' אשר הונחתיך מארץ
 מצרים ולא אמר שעשיתי עמים וארץ ואני עשיתיך וזאת היתה תשובתי אליו דע
 בי חן מעלות בעי אדם שוות באמונתם כלכס שהם מאמיני' בשם הנכבד כי
 הדבי' מאמיני' להשמעות חונים שיחמ' להם חרונתם ככה ולמעלה מהם שדחו
 זה כתו' בדברי התור' שנתן השם למשה ואם יבוא אטיקורוס לערער כי חן
 אלהים ישימו ידם לשיקם כי לא ידעו להשיב ואשר נשאו לבו ללמוד חכמות
 שהם כמו מעלות לעלות בהם הן מקום חטט יכיר מעשה השם במתכות
 ובנמתיס ובחיות וכגוף החרס בעצמו שידע מעשה כל אבד ואבד כפי התולדת
 ולמה היה על זאת המתכות וינכה לבו אחרי כן לרעת דברי הגלגלים שהם
 מעשה השם בעולם החמטני שהוא עומד וירע ומן מתי תקדד השמש או הלכנה
 ובמה יקדד השמש ממנה גם ידע הלכנה למה נקדדה ומי גרס לה וכל אלה ידע
 בדחיות במדות שאין בהם ספק ומדרכי השם ידע המשכיל את השם וככה אמר
 משה הודיעני נח חת דרכך וחירעך והנה השם הנכבד הזכיר בדבור הו' חנכי
 יי' תלהיך וזה לא יוכל להבין דקמי שהוא חכם מוטלף כי כבר טרשתי בטרשת
 וזלה שמות כי זה השם לבדו הוא העומד בלא שני וחין וזלתו שוכן עד ולא
 כמוהו יוצב קדם סלה ומעמיד העולם העליו' בכחו והעולם החמטני בכח השם
 ומכחיו הקדושים שהם בעולם העליון וזה העולם השטל שחט בו מעמדו
 בכח השם וככה אני העולמי' העליונים והנה יסתיק למשכיל בכל גוי דבור חנכי
 יי' כי עשיית עמים ודרך היום קרוב מחמש אלפי שנה וישאל לברס מודים
 בזה וחכמי החומות קנים מכחישים כי השם הוא לבדו עושה עמים וארץ רק
 הם תומדים כי השם הוא עושה תריד בלי ראשית ואחרית והנה השם עשה איתות
 ומופתים במצרים ער שהוטחם משה להיות להם לחלקים וככה אמר משה לו
 הנה חלקים לבנות לקחת לו גוי והטעם כי השם עשה לישראל מה שלא עשה
 לכל גוי כי השם ברח העולם החמטני והו' מושל על העולם השטל כפי מה
 שיש במערכת מול כל עם מטוב או רע כן יקרעו כי כן חלק להם השם והנה
 הית' במערכת ישראל כפי ככבי מולם להיות עוד עובדים והשם בכחו למען
 אהבם האבות חרש איתות בעולם השטל שלא היה בממשלת העולם החמטני
 והוטח ישראל מרשות המוכות להיותם לו לעם נחלה ובעבור זה אמרו קדמוני
 חין מול לישראל ועוד אבחר זה בדרך משלים בטרשת כי תשא והנה בעבור
 היותו שעשה השם במצרי' אמר משה אמה הראית לדעת שהכל ראו זה חכמים
 ושאין חכמים גדולים וקטנים גם הוסיף עוד בדבר מעמד הר סיני ששמעו קול
 השם על כן אחרי מן העמים השמייע' את קולו ליסתר ואמר באחרונה כי
 הרעת

שמות לב

דברי י

על דברי הרבנים

הודעת הנמורה שיצב האדם אל לבו עד שיתבאר לו בראיות כי השם הוא לבדו דברי ד
על כן אמר וידעת היום והשבות אל לבבך ואתה שלמה בני דע את דה ה' את כח
תלמי חכין ועבדו והודעת הוא כלב לא בהודאת השם . והעו הזכי למשכיל
חכמי וקוסוף אשר הועלתין שיבי' המשכיל ושאינו משכיל . וזמר חלהין כי אתה
חייב בעבור שהועלתין מכית עבדים להיו' לי לעבד שתעבדני ותהיה לי לעם
ואני אחיה לך לחלקים ומשה פירש זה בפרשת כי ישאלך בניך בי טעם השאלה דברי ז
למה את חייבים לעשות מצות השם יותר מכל האדם והלא בודא אחר לכולנו
וקנה הזכיר שלש תשובות הא' עבדי' היינו לערעה והוא עשה לנו זאת הטוב'
הגדולה על כן את חייבין לצמור כל מה שיצונו וחסילו לא היינו יודעי' טעם
מטותינו וקב' כי חלה המצוות אינם לערכו כי אם לטו' לנו כל הימי' לחיותנו
והשלישית וצדקה תהיה לנו ענהיה עריקים לנחול הע' והשני המחקר מצאו
כל דברי הטעו' שהם י' והם ראשי' כללים אין למעלה מהם הראשון הוא עשה
כל דבר והוא עומד והט' דברים כולם מקדים וכולם נקמכים על הראשון
ונלויים אליו וממע יצאו כי הוא כדמות ה'אחר בחשבון עשה כי ממע יצא
כל חשבון וכל חשבון ימצא בו כי הוא היסוד והנה זה הרבוב הראשון שאמר
השם הנכבד כולל כל מצות הלב והלשון והמעשה כי מי שאינו מאמין בלבדו
בשם אין עליו מצוה וחייב אדם להוכירו ככל רבע לכבודו כי כל מה שיעשה
לא יעשה כי אם בעבור בכורו ולא ימוע עצמו ממצות לא תעשה רק בעבור
כבוד השם לבדו כאדם נהן צדקה לעני' לא יתנו בעבור כבוד הגבאי ולא
בעבור שיצטחקו בני אדם כי אז תהיה מעלת האדם גבוהה בעיניו ממעלת
כבוד השם שנתן לו הין ועדף ממונו מה שיוכל לתת לקבל שבר מהשם וככה
העושה עבירה בקטר בעבור שלא יודע למלך או ידאגו בני אר' ויקל בעיניהם
והחושב זה הוא משוגע כי כן כתב' אס יוער עין הלא יביט והנה השם רואה תלי' ט
במקד' מה שלא יוכלו בני אדם לראות בגלוי כי השם יודע מחשבותיו וסודו
והנה פחד מהמלך שימו' מחר שלא יעשהו ולא יפחד ממלך האמת שעשו
בירו בעולם הזה וכעולם הבא והנאון רב קעריה חבד אזהרות וכלל כל המט'
באלה עשרת הדברי' ומצאו השם הנכבד בחמשה דברים הראשונים וכבר טראתי
כי הרבוב הראשון הוא היסוד ועליו כל בעני המצות.

לא יתיה לך אלוהים אחרים על פני :

כן דינו למחן דילת רוא

והאחריו כתוב לא יהיה לך ושעמי שאינו מאמין בשם גדול מטעם עובד
עו כי יש רבי' שהם מאמיני' בשם והם מוכתים ומקטרים לעבודה זרה כמו
המקטירין למלאכת השמים שהם חושבין כי יעזבו להם כאשר אמרו מאז ידמיה מר'
חדלנו לקטר למלאכת השמי' חרע כל וכתוב אתי' היו יראים ואת חלהיהם
היו עובדים וככה (עמ) בהשתחוית בית רימון והנה חלה מורים בשם רק
משתתפים עמו אחר על כן כדבר זה כתוב השם הנכבד וכדבר השלמי' גם
הוא כתוב כי פצע הנשבע לקטר פחו' מעו' רק הוא כוונה השם בגלוי תולי' עשה

פִּי אֲבָן עוֹרָא

זו בעבור כעס או צורך כי בלבו מאמין בשם ואינו משתקף חזר עמו ודבר
 הרביעי כתוב השם שצבת כיום השביעי והנה העושה מלאכה בצבת הוא מכח
 מעשה בראשית וזה הפעל שחו' מאשר יאמר את שמו לשון ודברור החמישי
 כתוב השם כי הזכות משתקיים עמו ביעירתו ואם לא יכבדו כאילו אינו מכבד
 השם ונחמה דברים העתידים הם כנגד האדם והראשון הוא הקשה שהיא להטריד
 הנשמה מעל הגוף ואשר אחריו חונק בגוף ואשר אחריו לא תנוע בממון ואחר
 כך בלשון ואחר כך חמוד בלב: לא יהיה לך דבר הכתוב אלקים כנגד מחשבת
 עובדימו כמו ויאמר חנייה הציף והאנשים דרשו אחריהם וככה דבר שמואל
 למה הרבותני כי הכתוב דבר כפי מחשבת שאלו ואין זה מקומו לפרש אותו.
 וטעם על שני כחו וימת הרן על שני תרח חביו שהיה נעמד אתו וראה מותו
 וככה ויכהו אלעזר ואיתמר על שני אהרן והנה הטעם אחר שאני אלקיך ואני
 נעמד תמיד בכל מקום ואני רואה מה שתעשה אין רחמי שתשקף עמי אלקים
 אחרים ואמר אחר מחכמי לב אל תכעס ארויך והוא רואה חוקך והנה זאת
 המעשה שהיא לא יהיך לך היא בלב גס בטה כי אין בתורה מטת לא תעשה בלב
 כי אם זו אם אדם תומר לטע עדים כי הוא הולך לרצח או לנאוף לא יחבר
 בעבור דבורו אם לא עשה מעשה והאומר עלכה ועבדה אלקים אחרים ונה
 הכתוב כי הרב קהרנע.

ירמי' כ"ח
 יהושע ב'
 שמואל א' כ'
 ראשי י"ח
 במדבר ה'

לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ כֶּסֶל׃ וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר

ל' נחב' כל

בַּשָּׁמַיִם מַפְעֵל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת

וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ׃

ובמעשה לא העשה לך פסל וכל תמונה עץ או אבן ולא תעשה בשום
 אומנות תמונה שהיא בשמים ואמ' ממעל שהם למעלה על הארץ מכל צד ואין
 קמועות בשמים רק שמונה וארבעים צורות וחכמי הטרוט עושי דברים אשר
 לא כן ומעשיהם קדושים לעו: ואשר בארץ בתחת. שהוא מתחת השמים
 התמונות רבות כאשר הם מפורשות בערשת ונתחנן גם כן במים. ואמר גם
 הכתוב מתחת לארץ ולא אמ' מתחת הארץ כי הים והארץ כדור אחד:

לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לְהֵם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי

ג' י

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָא פִּקְדוֹן עֵינֵי אֲבֹת עַל-

כ' חס' שה
 לבית אבות
 ק' י'
 כל לש' שר

בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבְעִים לְשָׁנָאֵי׃ וַעֲשֵׂה

חֶסֶד לְאֱלֹפִים לְאֲחֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי׃ ס

במז' קמץ.

על עשרת הדבר

לא תשתחוה להם . כאשר עושים בעלי הערות החוששים כי יוכלו לתוריד
 בח פעליונים למטה לצורך האחר : ולא העבדם . לזכות ולהקטיר להם ככלל לא
 יהיה לך גם כן חוקת ושם אלהים אחרים לא תזכיר ונח' ישמע על פיך ובכשר
 יהושע לא תשביעו . ועם אל קגא כי דין הוא אחר שהשם בדרך והוא מתק
 אומר תיך תקן כבודו לאחר אשר לא יטיב ולא ידע . ועם אל הוא להודיע
 שהוא תקיף ויוכל להקטם ממך ככל רגע ולא תוכל להעל ממנו הזכיר ידמיהו כי' לא
 כי האוכל הכוסר תקהינה שיעו ובכשר יחזקאל מטורש כי השם הנכבד נשבע כי
 בן לא ישא בעון האב אם בן מה טעם עוקר עון אבות על בנים והתשוב' כי
 יחזקאל עירש אם היה האב רשע ולא הלך הן בדרךיו לא ישאען אביו כי טקידת
 הען היא קשורה על צעתי כמו שזכרתי . ועם טקידת כמו וזכרה כמו וי'
 טקיד את זה שהוא כמו וזכרה יי' כי השם יאריך לרשע אולי ישכח מחטאו
 שחטא ויליד בן שהוא טוב ממנו והנה אם הלך בדרך אביו גם הודו השלישי
 גם הודו הרביעי השם לא יאריך אטו לרביעי אם היו כך עד ארבע דורות שונאי
 השם כלם כי בו יאבד זכר כולם כי השם יזכור מה שעשה האב ומה שעשה
 הן ובן הן על כן לא יאריך לרביעי וכני הבני נקראים בנים על כן אחו דרך
 קצתה כי ממלת שלשים ורבעים ביין האדם זה . כתוב ועשה חסד לאלמים וכתב'
 לחלף דוד וכני אדם יחשבו כי זו שאלה ותינה כי כן כתוב אם תשמור מצותי
 ושמור לך השם הכרית והחסד אשר יעשה לאבותיך שהם הג' האבות וזה הוא
 שומר הכרית והחסד לחוקי ולשומרי מצותי לחלף דוד ובכשרה זו אמר דבר
 אחר ועשה חסד לאלמים והטעם חסד הוא לעולם ועד וזה הדבר יתקשר
 לשני ענינים האחר שהשם יעשה חסד לחוקי שתעמודנה נשמותם לעולם לחלף
 אלשי דורות והשני כי השם יעשה טוב לכנה' שהם כמוהם עד אין קץ וככה
 אמר דוד וחסד יי' מעולם ועד עולם על ידיהם וערקתו לבני בנים זהנה חסד
 כי חסד השם הוא לענח על ידיהם וכעבור שהזכיר לבני בנים על דרך וערקתו
 עומדת לעד הוועך לטעם אם היו הכנים טובי' על כן אמר אחר כן לשומרי
 בדינתו ובכשר' כי גשח אשרש לך איך תכנס מרת עוקר עון אבות במדת רחמי'
 ומלת לחוקי הם החסידים ולשומרי מצותי הם העדיקים :

לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי
 לא ינקח יהוה את אשר ישא
 את שמו לשוא :

לא תשא את שם יי' אלהיך . שם : הוא כמו זכר והוא מושג להיות סימן
 בעקראיך ימצא זכר בלשון הקדש טעם כלב ועם בטה רק השם הוא נשגח בטה
 עין מצוה דוד שם' וכל השם את שמוקם על שפת וקנה טעם לזכור השם כי תלי' א'
 b.ii.

פִּי אֲבֵן עֹזֶמָה

כִּאֲשֶׁר הוּא הָאֵם אֲמַתְּ כֵן יִהְיֶה דַבְּרוּ אֲמַתְּ וְהָנָה אִם לֹא יִקְיִים דַּבְּרוּ כִּאֲשֶׁר
מִכְּקִיּוֹם אֵת הָאֵם וּמִנְחָה אֲנָשִׁי מַעֲשִׂים עַד הֵינּוּ אִם יִשְׁכַּע אֲדָם בְּרָאשׁ הַמֶּלֶךְ
וּלֹא יִקְיִים אֵת דַּבְּרוּ הוּא בֶן מוֹת וְזִילוּ עֵת כּוֹשֵׁר מִזְקְלוּ זֶהָב לֹא יִחִיהַ כַּעֲבוֹד
כִּי הוּא כּוֹזֵה אֵת הַמֶּלֶךְ בַּעֲרֵהָיָא אִם בֶּן לַמֶּלֶךְ כַּשֵּׁר וְיָדָם שֶׁתְּחַלְתֵּי הַבַּל וְקוֹטְפוֹ
הַבַּל וּמַלְכוּתוֹ הַבַּל כִּמְהָ אֲחָף אֲלֵשִׁי טַעֲמִים חַיִּיב אֲדָם לְהַשְׁמֵר אֶלֶף תְּכַשִּׁילְהוּ
לְשׁוֹנוֹ לִקְתָּ אֵת פִּי לְחַטִּיף אֵת כַּשֵּׁר לִזְכְּרוּ לְשׂוֹף וְהָנָה רִאִיעַ כַּעֲבוֹד שֶׁנִּשְׁכַּעוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַכִּים עַל דַּבְּרֵי פִלְגַז בְּגִבְעָה וְשֵׁם הָיָה טַעֲמָה הַקָּהָן וּמִנְחָתָה שֶׁהָרַגוּ
הַעֹזְבֵרִים עַל הַשְׁכּוּעָה וְכֵן אֲנָשִׁי יִכַּשׁ גִּלְעָד אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה אֲשִׁילּוּ
בַּמַּחֲלָאִי שֶׁבַת וְגַם רִאִיעַ שֶׁבַקֵּשׁ אֲחוּל לְהַרְגוֹ יְהוֹנָתָן כֵּנֵי וְהוּא לֹא שָׁמַע הַשְׁכּוּעָה
וְרִאִיעַ שֶׁהָיָה הָאֵם רַעֵב לְאָרֶץ כַּעֲבוֹד אֲחוּל וְכִיִּתִּי שֶׁעֲבָרוּ עַל שְׂבוּעַת הַנְּשִׂאִים
שֶׁנִּשְׁכַּעוּ לְגִבְעוֹנֵי וְכִאֲשֶׁר נִהְרָגוּ בֵּית הַדְּמִים אִזּוֹ וְיַעֲמֵךְ יי' לְאָרֶץ וְשַׁלְמָה אֲמַר
לְשִׁמְעֵי הַלֹּא הַשְׁבַּעְתִּיךָ בִּי וְהַכֵּלֵל לֹא מִנְחָתָה כַּעֲשֵׂת הַדְּבָרִים שֶׁכְּתוּב שֶׁם שֶׁכֵּר
טוֹב מִטּוֹרֵשׁ רַק בְּכַבּוֹד אִבֵּי וְאִם וְלֹא עֲנֹשׁ מִטּוֹרֵשׁ רַק בְּכַבּוֹד אִבֵּי וְאִם וְלֹא
עֲנֹשׁ מִטּוֹרֵשׁ רַק כֵּלֵן וְכַשִּׂיאֵי אֲזוֹת הָאֵם לְשׂוֹף וְרַכִּים חוֹשְׁבִים כִּי הַעֲשֵׂה הָאֵם לְשׂוֹף
לֹא עָשָׂה עֲבִירָה גְדוּלָה וְזֶנֶן אֲרָהָה לְהַם כִּי הָיָה קָשָׁה מַכֵּל לְאִזֵּי הַבָּאִים אַחֲרָיו
כִּי הָרַעַח וְהַנְּחָף שֶׁהֵם עֲבִירוֹת קָשׁוֹת לֹא יוֹכֵל כָּל עַת לְרַעַח וּלְנַחֵף כִּי יִשְׁחַד
וְאֲשֶׁר הַרְגִיל עֲנָמוּ לְהַשְׁכַּע לְשׂוֹף יִשְׁכַּע כִּיִּם אַחֲרֵי שְׂבוּעוֹת אִזֵּן מִסְטֵר וְכֵל כֶּךָ
הוּא רְגִיל כַּעֲבִירָה הוֹאֵת אֶלֶף יָדַע שֶׁנִּשְׁכַּע וְאִם אֲתָה תַּעֲבִיחֵנוּ לְמָה נִשְׁכַּעַת עֲתָה
אִזּוֹ יִשְׁכַּע אֶלֶף נִשְׁכַּע מְרֹב רְגִילוֹתָי כִּי לִטְעַם כָּל דַּבְּרֵי שֶׁיִּדְבְּרוּ יִקְרִימוּ הַשְׁכּוּעָה
וְהוּא לְהַם לְשׁוֹן עֲזוֹת וְזִילוּ לֹא הָיָה בִּישְׂרָאֵל רַק זֹאת הַעֲבִירָה לְכַדָּה תַּשְׁטִיק
לְהַאֲרִיךְ הַגְּבוּלֹת וְלַהֲסִיף מִכָּה עַל מַכּוֹתֵינוּ וְזֶנֶן אֲרָהָה שֶׁעֲנָמוּ כִּי הָרַעַח אִם
רַעַח אִזּוֹ כִּי מִלֵּךְ תִּאֲזוּתוֹ בְּנִקְמָתוֹ גַּם הַנְּחָף כֵּן לִשִׁי שַׁעֲרָתָה וְהַנְּחָף מִנְחָה הַנְּחָתוֹ
לְעִבְרוֹ וְעַד שֶׁקֵּר לְהַתְּרַעַת אִזּוֹ לְהַתְּנַקֵּם וְהָנָה הַנְּשָׁכַע לְשַׁקֵּר כִּכֵּל עַת שֶׁאִזֵּן עֲלֵינוּ
שְׂבוּעָה הוּא מַחֲלֵל שֶׁם שְׁמִי בַּעֲרֵהָיָא כִּלְאֵי הַנְּחָף שֶׁשׁ לוֹ :

שמואל ב' כ"ד
מלכי' א' ב'

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ : שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֶאכֶתְךָ : וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֶאכֶה
אֹתָהּ וּבִנְךָ-וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְךָ וּבְהֵמָתְךָ
וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ : כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה
אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-

ב' ז' ז' ז'
מתחלשין קדמ'
אין עניני' אין

י' דקמ'

אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְךְ יְהוָה ו' רט"ז. י
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ : ס

זכור. טעם לקדשו הוא הכתוב שאת ימים תעבוד וככה טי' ויקדשו שהשם
שבת כו מכל מלכותו וטעם להיותו דבק עם כרך י' כאשר הוא כתוב בערשת
ויכלו כי השם קדש זה היום וזמנו לקבל העשות תוספת חכמה יותר מכל ראש' ב'
הימי' על כן כתו' כרך י' וכבר פירשתי זה במומור שיר ליום השבת דאינו כי תלי' צ'
שנת השמטה דומה לשבת כי גם היא שביעית בשנים ועה השם שיקראו התור'
בתחלת השנ' נגד האנשי' והנשים והטף ואמר הטעם למען ישמעו ולמען ילמדו
ושמרו והנה השבת נתנה להבין מעשי השם ולהגות בתורתו וככה כתו' כי תלי' צ'
שמחתע י' בטעלך כל ימי השבוע אדם מתעסק בערכיו והנה זה היום ראוי
להתכבוד ולשבות בעבוד כבוד השם ולא יתעסק לשוח אפילו בערכיו שעבדו
או מה ינועץ לעשות וככה אמר הנביא ממצוא חטך ודבר דבר ומנהג ישראל
היה ללכת כמון לשבת אצל הנביאים כמו מדוע את הולכת אליו היום לא
חדש ולא שבת. וכבר הזכרתי כי טעם כל עושה מלאכה בשבת הוא מכח
במעשה בראשית רק אינו מכח השם הנכבד. והנה אין ספק כי מלת אתה
כוללת כל מי שהוא בן מצוה על כן טעם כרך ובתך הקטנים שבינתן עליך ואתה
חייב לשמרם שלא יעשו דבר שהוא חסור לך לעשותו. וככה ועבדך ואמתך
שהוא ברשותך אתה חייב שהצמרתו ולא תעשהו שיעבוד לאחר ואם לאו אתה
עובר על מצות לא תעשה למען יעו עבדך ואמתך כמון כאשר פירש משה
אדוני על הדרך שהזכרתי ועל זה התנאי ידור הגב בעשריך שלא יעשה מלאכה
בשבת וביום הכתורים על כן נכתב בשנייה הגב וככה בעריות ועל זה התנאי
ידור שישמור העריות וככה באכילת הדם וראינו בירמיהו שהחמיר במצות שבת
ואמר משרש אף על פי שיגורה גורה על ירושלם שתקדש אם ישוב ישראל
לשמור השבת כאשר עונו לא יגלו ממקומם ויעמדו בירושלם כסאות מלכות
בית דוד :

בְּכַד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ
וַיִּמְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ ;

ג' בתו' ול כס
ח' יארכון וא'
יארכון וא'
יארכון

כבר את אביך. כבר הזכרתי כי בחמשה דברים הראשונים זכר השם ושם
עם כלם וי' אלהיך. ומלת יארכון פועל יוצא כיהן יהיו סבה והער למען תארכו
ימים והארכת ימים בעבוד המנוה שתעשה נמוגת אתה מאריך ימך. ואמר על
האריך הטובה כי כאשר ישמרו ישראל זאת המצוה לא יגלו ממנה וכתוב אב ואם
הקל בך והנה במצות כבוד אב שלא יעשה ההטך שיהיה מקלל או מקלה וחייב
מיתה על המקלל כי השומעים ישמעו הקללה מוטו ולא חייב כן על המקלה

ב' אבן עזרא

כ' המקלה יוכל לעשות גם כן כהקד על כן עה הכתוב שיהיה במלת ארור
ככל הכתוב כשהם בסקר:

ס לא תרצח :

כ' פקוד רלית
כהק לא או
ולא יר

לא תרצח. בידך או בלשונך להעיד עליו שקד להמיתו או להיחזק רכיל
או לקת ענה רעה בודו שקדע שיהרג או שגלה לך סוד שתוכל להגלו מן המות
אם קבלהו לו ואם לא גלית אתה כמו רוע :

ס לא תנאף :

לא תנאף. רכיס תשכו כי אין עיזוף כי אם עם אשת איש בעבור שמעלו
אשר ינאף את אשת רעהו כי מה טעם לומר זה אחר שאמר אשר ינאף את אשת
איש ואין שידעו כאשר תשכו והנה למעלה כתוב אשר יקבל את אביו ואשת אמו
מות יומת אביו ואמו קבל רמיו והטע' כי עבירה גדולה עשה שקבל אבותיו
שהולידוהו וככה אשר ינאף את אשת רעהו להודיע כי תעבה גדולה עשה שיעוף
את אשת רעהו והוא חייב לאהוב לרעהו כמוהו. ומלת נאף כמו זנות והנה
כתי' ותנאף את האבן ואת העץ ואין ראוי לפרסם התעובה הזאת אמר רב סעריה
הגזון כי הזנות על מעלות רבות ואשר הוא במעלה הקלה משכב הכתולה
והאבלמה ואשר למעלה ממנה משכב האיש עם אשתו כשהיא גיה כי לאחד
ימי' מעט' תקיה מותרת לו ולמעלה מוזאת אשת איש כי יתכן שימות בעלה
תקיה מותרת לו ולמעלה ממנה הנכריה שאינה על תורת ישראל אם לא נתן
לה זרע כי יתכן שתתיידי וישאנה לאשה דק אם נתן לה זרע עובר הוא עבודה
זרה בעצמה ולמעלה ממנה משכב זכור שאין לו זמן היתר לעולם. ולמעלה
ממנה מה שהוא חוץ מהמין כמו אם ישכב האדם עם הכהמה והגזון ירע
דרך החלוק כי על כל העיני' כדת במדע אחר מות והניח מזה החלוק האם
וקחו' וקבת :

י' קר' כ'
שם

דמ' ב'

ס לא תגנב :

לא תגנב. משמע גנבה קחת ממון בסקר ויש גנב שהוא בן מות כמו
גונב גשש משראל בין שהוא גנב קטן או נלעב לשון והגנבה בממון בין בטעו
בין שלא בטעו או שרמהו כחשכו או במדה או במשקל וזאת המלה גם היא
בזללת מי שיגנב לב אחר כאשר עשה אבשלום :

כל ל' א' ח'
במז מל לא
יכחו לנגב
כי יגנב

ס לא תענה ברעך עד שקר :

לא תענה. שנים רבות חטאתי כלכי טעם ואת המלה לאמר עד שקר ולא
לאמר עדות שקר ולפי דעת עתה כי הוא מדבר עם עד שקר כאילו כתוב לא
תענה אם אתה עד שקר ומשמע ואת המלה כטעם לא תכחשוגלא תקדו ומחזני
מלת ענית ככית כמו שקר ענה בארצו וכלא בית כמו ישמעאל ויענש והטעם

י' קר' י'

על עשרו הדברי

יענה כס וכמוהו וכאשר לא נגעוך לא נגעוך כך ויש עקר שהוא בן מות והוא רחש' לו
שכתוב עליו ועשית לו כאשר זמם לעשות לחייו :

דברי יע'

ס לא תחמד בית רעהך לא תחמד אשת רעהך

ועבדו ואמתו ושורו וחמ'ו וכל אשר לרעהך : לזה שזו

לא תחמד . חנפים רבים יתמהו על זאת המטח חייך יקח אדם שלא יחמוד
דבר יפה כלכוכל מה שהוא נחמד למידה ענינו ועתה אתן לך משל דע כי איש
כשרי שיש לו דעת נכול והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה כלכו
שישכב עמה כי ידע כי זה לא יתכן ואל תחשוב זה הכשרי שהו' כחחר מן
המשוגע' שיתאזה שהיו לו כנפים לעוף השמים ולא יתכן להיות כאשר אין אדם
מתאזה לשכב עם אמו אע"פ שהיא יפה כי הרבילתו מעורבו לדעת שהיא חסוד'
לו ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה חו' ממון לא ימנעו אדם בעבור
חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם ויאמר קהלת לאשר יתנו חלקו ואמרו
חכמים כע' חיי ומווני לא בזכותו תל' מל'תו אלא כמולח ובעבור זה המשכיל
לא יתאזה ולא יחמוד ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לוי ויח' היא נשבה
בעניו מב'ת מלך בלב הכשרי על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו
לחמוד ולהתאו' דבר שאי' שלו כי ידע מה שהשם לא רצה לתת לו לא יוכל
לקחתו ככהו ובמחשבותיו ובתכולתו על כן יבטח בצדו'ו שיכלכלנו ויעשה
הטוב בעינו והנה נשלים טירוש עשרת הדברים :

ק"ב

אמר אחד

מחכמי הדור ירענו כי תצע' בגלג' הם כינר תצעה מקטרים
שהם עיקרי כל מקשר וככה חלה התצעה דברים . והנה
הדבור הר'צון שאינו ממקשר התצע' שהוא כינר כבוד השם הנכבד המרכב
כאשר הוא החמד במקשר העשרה . והנה הדבור השני שהוא לא יהיה לך הוא
כינר הגלגל העליון שהוא מוליך כל הגלגל' הסך תועתו ממורח למערכ'
בעשרי' וארבע שעות ואמר כינרו' אלהי' אחרים להודיע כי בכח השם ירו'ן
הגלגלים ורבים השכוחו שהוא הכורף בעבור שאינו גוף . והדבר השלישי
שהוא לא תשא כינר בגלג' המולות ששם כל צבא השמים חוץ מהמשרתים
השכע' והנה הגוף הנכבד מקיף כל הגופות וטרקס שהם שמונה וארבעים
ועוד כח השם לעי' ויש מקומות בגלגל הזה שיש שם כוכבים רבים ומקומות
אין כוכב בהם ואין יכולת באדם לדעת זה הסוד ורבים מחסרי חכמה חשבו כי
לשון עבר'ו אלה הערות על זאת המתבונ' . והדבר הרביעי דבור השבת כינר
גלגל שבתו כי חכמי הנסיון אומרים כי לכל אחד מהמשרתים יש יום ידוע
בשבו עשבו יראה כחו והוא בעל השעה הח' ביו' וכן מי שהוא בעל השע' הראשונה
בלילה ואומרים כי שבתו ואחרים הם כוכבים מוקים ומי שיחל מל'כה חו'
ללכת בדרך באחד משעה כשהם מושלי' יבא לידיעק על כן אמרו קרמונו

פִּי אֲבֹן עֹזֵרָא

שניתן רשות לחבל בכלי רביעיות ובכלי שבתות והנה לא תמצא בכל ימי השבוע
 לילה יום זה אחד זה שימשלו חלק שני המויקי' בהם רק ביום הזה עלכן אין רחוי
 להתעסק בו בדברי העול' רק בידאת השם לכהו. והרכו' הקמישי שהוזכר
 בגלג עק שהוזכר יורה על שלום וערק וחקד ולשלם שכן גלגל מי שהוזכר חיי'.
 והרכו' העצי לא תמצא כיגר בגלג מארי' שהוזכר יורה על שטיכות דמים ועל
 החבורות ויש מחלוקת בין חכמי המולו' אם ענה הוז למעלה מהשמש או למטה
 ממנה וחכמי הודו הכיחו דאיות כי ענה הוז למעלה. והנה הרכו' הצביע
 שהוז לא תנאף כיגר בגלג ענה שתולדתה להודו' על כל משכב וונתי. והרכו'
 השמיע לא תגטב כיגר בגלג השמש שהוז יורה על אונס ולהקיד כח כל משאת
 שיתחבר עמה שלא יראה אורו בעבודה. והנה הרכו' התשיע שהוז לא תענה כיגר
 בגלג כוכב חמה שהוז יורה על הלשון. והנה הרכו' העשיי שהוז לא תתאמר
 כיגר בגלג קלכנה שהוז השעל מכל הגלגלים והוז תורה על הקמר' :

תרגום אונקלוס על י' הרברים :

וּמַלְלִי יְיָ יִתְּכֵּן כָּל־תְּנַמְיָא הָאֵלֹן לְמִימְרֵי : אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵי דִי
 אֲפַקְתִּךְ בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם מִבֵּית עֲבֹדֹתָא : לֹא יִתְּנִי
 לְךָ אֱלֹהָא אַחֲרֵן בְּרַ מִנִּי : לֹא תַעֲבֹד לְךָ צֶלֶם וְכָל־דְמוֹת דִּי
 בְּשִׁמְיָא מְלַעְלָא וְדִי בְּאַרְעָא מְלַרְע וְדִי בְּשִׁמְיָא מְלַרְע לְאַרְעָא :
 לֹא־תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנוּן אַרְי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵי אֵל־קִנְיָא
 מְסַעַר חֹבֵי אֲבֵהֶן עַל־בְּנֵי מְרִדִין עַל־דֵּר תְּלִיתִי וְעַל־דֵּר רְבִיעִי
 לְשִׁנְיָא בְּרַ מְשַׁלְמִין בְּנִיָא לְמַחְשֵׁי בְּתַר אֲבֵהֶתְהוֹן : וְעַבְדֵּי טִיבוּ
 לְאַלְפֵי דְרַע לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי : לֹא תִימִי בְּשִׁמְיָא דִּי
 אֱלֹהֵי לְמִנְיָא אַרְי לֹא יִזְכִּי יְיָ יִתְּנִימִי בְּשִׁמְיָא לְשַׁקְרָא : תְּנִי
 דְכַר יִתְּיֹמָא דְשַׁבְתָּא לְקַדְשׁוֹתָהּ : שְׁתָּא יִזְמֵן תִּפְלַח וְתַעֲבֹד
 כָּל־עֲבִידֹתֶךָ : וְיֹזְמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְתָּא קַרְס יְיָ אֱלֹהֵי לֹא תַעֲבֹד
 כָּל־עֲבִידֹתָא אֲתָּ וּבְרַךְ וּבְרַתֶךָ עֲבֹדֶךָ וְאַסְתֶּךָ וּבְעִירֶךָ וּגְיֹרֶךָ דִּי
 בְּקִרְיָךְ : אַרְי שְׁתָּא יִזְמֵן עֲבֹד יְיָ יִתְּנִימִי וְיִתְּ אַרְעָא יִתְּיֹמָא
 וְיִתְּכֵר־דִּי כְהוֹן וְנַח בְּיֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל־פְּנֵי בְרַךְ יְיָ יִתְּיֹמָא
 דְשַׁבְתָּא וְקַדְשָׁהּ : יִקַּר יִתְּ אֲבוּךָ וְיִתְּ אִמְךָ בְּדִיל דִּיִּזְכְּרוּן יִזְמֵךְ
 עַל־אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵי יְהִי לְךָ : לֹא תִקְטֹל נַפְשׁ : לֹא־תִגְנוֹף : לֹא
 תִגְנַב : לֹא תִסְהַר בְּחִכְרֶךָ סְהַרְוֹתָא דְשַׁקְרָא : לֹא תִחַמַּד בֵּית
 חִכְרֶךָ לֹא־תִחַמַּד אֲתָּת חִכְרֶךָ וְעַבְדָּהּ וְאַסְתָּהּ וְתוֹרָהּ וְחִמְרָהּ
 מְבַלֵּדִי לְחִכְרֶךָ :